

SYNTAKTICKÝ SEMINÁŘ IV

Říjen 2014

1. REFLEXIVA

Včera se Petr řízl. Včera Petr řízl sebe.

V těchto větách subjekt = objekt. Píšeme *Včera se_i Petr_i řízl*. Subskriptům se říká referenční index. Jejich identita znamená, že nějaké dvě jmenné fráze mají stejný referent: jsou **koreferentní**. Větám, kde subjekt a objekt jsou identické říkáme **reflexivní**. Výrazům, které takový význam umožňují vyjádřit (*se, sebe*) říkáme **reflexiva** (reflexivní zájmena). Reflexiva jsou jedním z prostředků, jak vyjadřujeme **koreferenci**. Výraz, se kterým je reflexivum koreferentní, říkáme **antecedent**.

1) Reflexivum *se* má i spoustu jiných užití (nejen *reflexivní*). Např. **antikauzativum** *Okno se otevřelo, Dny se prodlužují*. **Reciprocita**: Opice **si** (navzájem) vybírají blechy z kožichu.

2) Sémanticky je reflexivita o trochu složitější než subjekt=objekt. *Každý voják se holí* \neq *Každý voják holí každého vojáka*. *Nějaký žák si nesl svůj batoh* \neq *Nějaký žák nesl batoh nějakého žáka*. Jedná se o **vázání proměnné**: Pro všechna x , x voják, platí, že x holí x . Pro nějaké x , x žák, x nesl x -ův batoh.

====> Reflexiva jsou sémanticky proměnné (nemají samostatnou referenci), které musí být «**vázány**» (něco jim referenci přidělí). **Vázání** je proces, který dává proměnným interpretaci. Tento proces má spoustou gramatických specifik, zkoumá jej **teorie vázání**.

Koreference

Ko-valuace – pragmatika. Petr přišel pozdě. A navíc ho bolela hlava. (Karel byl rozčilený. Proč? Petr přišel pozdě. A navíc ho bolela hlava.) --- V rámci věty: **Máme** rádi zvířata užítková i **naše** domácí mazlíčky.

Vázání: **Máme** rádi zvířata užítková i **svoje** domácí mazlíčky.

1.1 Lokalita vazání

*Petr_i vypadal hrozně. Bolelo ho_i/*se_i v zádech*

*Petr_i měl dobrou náladu. Cukalo *si_i/mu_i v koutcích, a měl co dělat, aby se nerozesmál.*

*Petr_i chtěl, aby mu_i/*si_i přestali překážet.*

Tyto věty ukazují, že reflexiva nemohou být vázána přes hranici finitní věty.

====> (PRINCIP A TEORIE VÁZÁNÍ)

PA: Reflexiva musí mít být vázána **nějakým antecedentem** v rámci **finitní věty**.

- Teorie vázání se zabývá zkoumáním toho, jaké jsou podmínky na (a) strukturní vztah mezi antecedenty (podmínky na antecedent) a (b) na velikost domény (specifikace domény, ve které se antecedent musí nacházet). To, co jsem nahoře podtrhl odpovídá těmto parametrům, a stalo se předmětem výzkumu.

Následující věty ukazují, že anafora je vázána uvnitř NP:

Já_i opravdu nemám rád (Petrovo_j chválení sebe_{-i/j})

(Petrovo_i chválení sebe_i sama) je nesnesitelné.

====> (PRINCIP A TEORIE VÁZÁNÍ)

PA: Reflexiva musí mít být vázána nějakým antecedentem v rámci domény se specifikovaným subjektem. Přes hranice této domény je vázání nemožné.

*Petr_i vypadal hrozně. Bolelo ho_i/*se_i v zádech*
Já_i opravdu nemám rád obrázky sebe_i sama.

Domény se specifikovaným subjektem:

- a) Každá finitní věta musí mít subjekt
- b) Jmenná fráze může mít subjekt

Reflexiva jsou téměř vždy vázána subjektem, ale existují výjimky:

Petr_i skládal cihly_i na sebe_i.
Petr_i dal boty na své_i místo_i.

nejde ====> (PRINCIP A TEORIE VÁZÁNÍ)

*PA: Reflexiva musí mít být vázána subjektem v rámci domény, kde je subjekt specifikován. Přes hranice této domény je vázání nemožné.

2. ZÁJMENA

Petr_i ho_{*i} holí.
Petr_i holí jeho_{*i}.
Petr_i uklízí jeho_{*i} boty
Karel_i opravdu nemá rád Petrovo_i spoléhání na něj_{*i}.

====> (PRINCIP B TEORIE VÁZÁNÍ)

PA: Zájmena nesmí být vázána v rámci domény se specifikovaným subjektem.
(Ekv. = Zájmena musí být volná v rámci domény se specifikovaným subjektem.)
Mimo tuto doménu mohou být vázaná:

[Každé dítě]_i má radost, [když mu_i jeho_i rodiče koupí něco dobrého.]

3. C(onstituent)-command (c-komando)

Petrův_i jezevčík_j se_{*i} kousl.
Petrův_i jezevčík_j kousl svého_{*i} pána.

C-komando: A c-komanduje B, pokud matka A dominuje B, a A nedominuje B

$[[[_A [_X Petrův] pes]] [_ kousl někoho_B]]$

Ve struktuře nahoře fráze *Petrův pes* c-komanduje objekt slovesa. Proto objekt může být touto frází vázán. Posesor *Petrův* ale ne-C-komanduje předmět slovesa (c-komanduje jenom uzel *pes*). Proto tento posesor nemůže anaforu vázat.

==> (PRINCIP A TEORIE VÁZÁNÍ)

PA: Reflexiva musí mít být vázána **c-komandujícím antecedentem** v rámci **domény se specifikovaným subjektem**. Přes hranice této domény je vázání nemožné.

Posuďte dále následující fakta:

Petrovo chválení sebe

**Svoje chválení Petra*

Existuje snaha odvodit tento kontrast z **c-komanda**. Existují důvody pro tvrzení, že struktura jmenné fráze je následující:

[x-ovo [chvaleni y]]

Ten Petruv obraz Benatek se mi líbí, ten tvuj ne.

Struktura nahoř predikuje, že y může být anafora vázaná x-em (x c-komanduje y), ale x nemůže být vázáno y-em (x c-komanduje y)

Podobná hierarchie platí ve větě. Subjekt může vázat anaforu v objektu, ale ne naopak. A toto platí bez ohledu na aktuální členění větné (slovoslednou variaci vzjadřující starou/novou informaci):

**Svůj_i pes má rád [každého pána]_i.*

**[Každého pána]_i má rád svůj_i pes.*

[Každý pes]_i má rád svého_i pána.

Svého_i pána má rád [každý pes]_i.

Adverbiále může být vázané objektem, ale objekt nemůže být vázány adverbiálem.

Petr skládal cihly na sebe

Petr skládal sebe na cihly

Existuje hierarchická organizace větných členů: SUB > OBJ > ADV

[SUBJ [V [OBJ [P ADV]]]]

3. Úkol: vázání anafor v imperativu a infinitivu

Ohol se! Umyj se!

Ohol ho! Umyj ho!

Jak jsou interpretována zájmena a anafory v předcházejících příkladech z hlediska koreference s agentem? Lze v agenta v imperativu vyjádřit? Chovají se anafory a zájmena jako by byl agent syntakticky přítomen?

Petr dovolil vojákům oholit se.

Petr přikázal vojákům oholit se.

Petr pomohl vojákům oholit se.

Ve větách výše jsou dva argumenty: *Petr* a *vojákům*. Který z nich váže reflexivum *se*? Podívejte se nyní na následující větu:

Petr slíbil Marušce oholit se.

Ve větě jsou dva argumenty: *Petr* a *Marušce*. Který z nich váže reflexivum *se*?

Existuje nějaký rozdíl ve vázání reflexiva u slovesa *přikázat* a *slíbit*? Pokud ano, jak tento rozdíl vysvětlit? Všimněte si, že slovesa *slíbit* a *dovolit* se liší tím, který z jejich argumentů je interpretován jako agens děje, vyjádřeného infinitivem. Koreluje nějak tento rozdíl s interpretací reflexiva *se*?